

จริยธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

Ethics and learning management in educational institutions

ประภัสสร ชโลธร, Prapatsorn Chalothorn¹

E-mail : prapatsorn.c@nrru.ac.th

วุฒิชัย จงคำนึ่งศีล, Wuttichai Chongkumungsil²

Email : wuttichai.c@nrru.ac.th

Received: October 18, 2022 Revised: April 11, 2023

Accepted: April 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “จริยธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา” พบว่า การจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกและรู้จักหน้าที่ของตนเอง ครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัยหลากหลายเข้าใจง่าย จูงใจให้ผู้เรียนสนใจ ใฝ่รู้ จนเกิดทักษะ เพื่อพัฒนาผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบของการเรียนการสอนตามหลักจริยธรรมที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา) โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมบูรณาการกับหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ 1) พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) 3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) และ 3) พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยการเน้นเกิดความสัมพันธ์ มีเมตตากรุณาต่อกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน อันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตามศักยภาพของตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง และมีวินัยปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : (จริยธรรม), (การจัดการเรียนรู้), (สถานศึกษา)

¹ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

² อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Abstract

This article aims to study “Ethics and Learning Management in Educational Institutions” found that for teaching management, the teachers should create an atmosphere in the classroom, which is to motivate students to be interested until they have awareness and knowing their own duties. Teachers should use a variety of modern media that help easy understanding, driven students to be curious for learning and develop skills to for applying the knowledge in practical life. In the form of teaching and learning according to ethical principles, learners can develop knowledge, skills, attitudes, and behaviors according to Buddhist teachings, namely the *Tisikkha* or precepts, concentration, and wisdom by using learning management through integrated activities with the *Tisikkha* principles to develop learners in all 4 areas, namely 1) physical development (*Kāyabhāvanā*), 2) social development (*Sīlabhāvanā*), 3) mental development (*Cittabhāvanā*) and 3) intellectual development (*Paññābhāvanā*) by emphasizing unity, compassion, shared responsibility which are the basis of peaceful co-living according to their own potential, maintaining moral, ethical and desirable values, seeing self-worth and being disciplinary according to Buddhist ethics.

Keywords: (Ethical), (management of learning), (academy)

1. บทนำ

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์³ การเรียนรู้การฝึกฝน การพัฒนาตนการพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่าสิกขาคือ ต้องศึกษาต้องเรียนรู้ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอตั้งนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกายสังคมและสติปัญญาเพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์การเป็นประชาชนที่ดีของสังคมทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่

---

³ พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป, 2530), หน้า 61.

ความรู้ลึกที่นึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม 8 ก็คือ มีลาภสูญญเสียมียศเสื่อมยศดีเตียนสรรเสริญความสุขและความทุกข์ ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม 8⁴

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งกำหนดเป็นนโยบายที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการเรียนการสอนตลอดถึงวิธีการเรียนรู้หรือแสวงหาองค์ความรู้ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าประสงค์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษา และประกอบอาชีพ ครูจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดเดิมที่ยึดรูปแบบเก่าๆ วิธีการเรียนแบบเก่าๆ ที่ยึดกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยครูเป็นผู้บอกความคิดแต่ผู้เดียวและเดินตามความคิดของครูเท่านั้น⁵ จึงทำให้ผู้เรียนขาดการคิดวิเคราะห์ การหาเหตุผล ขาดคุณธรรมจริยธรรม เพราะเหตุนี้ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำรา และแบบฝึกหัดเป็นหลัก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์⁶ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ซึ่งยกเอาพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งเกี่ยวกับครู ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิชาการศึกษาในวันพฤหัสบดีที่ 15 ธันวาคม 2503⁷ ไว้ดังนี้ว่า “ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใฝ่ที่จะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอน เท่านั้นก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสามารถรับผิดชอบในหน้าที่ และในฐานะที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่า การสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอนคือการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของ

⁴ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ปยุตโต), (2530), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2548), หน้า 54.

⁵ รศ. ดร. ชีรยุทธ พึ่งเที่ยร, ชีรยุทธ พึ่งเที่ยร, *คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2557), หน้า 33.

⁶ พจนา ทรัพย์สมาน, *การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (ราชภัฏวไลยอลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, 2550), หน้า 4.

⁷ คำสอนพ่อ, *ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร, 2549), หน้า 101.

ผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่อย่างเดียว ให้อบรมให้ได้รับความรู้ ดังกล่าวมาแล้วด้วย” จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงใส่พระทัยการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งเน้นให้ครูเป็นผู้อบรมเด็กๆ ให้ถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญไม่ใช่มุ่งแต่ด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทที่เติบโตเป็นสังคมเมือง จากสังคมที่มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ชุมชนล่มสลาย คือ คนแก่เฒ่าบ้าน หมู่สาว เข้าเมือง เศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการประกอบอาชีพเป็นการประกอบธุรกิจ เพื่อส่งออกแข่งขันกันระดับโลก อาชีพแตกต่างกันตามความเจริญแห่งยุคและมีผลกระทบต่อระบบวิถีชีวิตของผู้คนในระดับต่างๆ เป็นจำนวนมาก ข่าวสารข้อมูลเป็นตัวเชื่อมเศรษฐกิจไว้ด้วยกันทั่วโลก ส่งผลให้การเมืองและภาคสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ต่างพยายามที่จะปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จนละเลยสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัวซึ่งเป็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในตัวของตนเอง เช่น คุณธรรมและจริยธรรมที่ฝังใจของคนที่ควรประพฤติและปฏิบัติ^๘ จึงทำให้เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น เพราะเกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาติดเพื่อน และปัญหาเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเพราะสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่เกิดมาเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวปัญหาเด็กติดเพื่อน และปัญหายาเสพติดที่เข้ามาระบาดในสถานศึกษามากขึ้น จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทุกภาคส่วน ต่างก็มุ่งในการแก้ปัญหาให้กับเยาวชน และมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีครุต้นแบบในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงครูผู้ทำการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเป็นครุต้นแบบให้แก่ผู้เรียนนั่นเอง

2. หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

หลักการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาซึ่งได้นำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน^๙ มีดังนี้

^๘ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2523), หน้า 1.

^๙ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์, 2552), หน้า 20 – 29.

1. การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

2. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

3. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย จะเห็นได้ว่า กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนาเพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเด็กตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

5. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ได้แก่ (1) บทบาทของผู้สอน ได้แก่ (1.1) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน (1.2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (1.3) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย (1.4) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ (1.5) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (1.6) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน และ (1.7) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง (2) บทบาทของผู้เรียน ได้แก่ (2.1) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง (2.2) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ (2.3) ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ (2.4) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู และ (2.5) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ หลักการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และ บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้มองเห็นทั้งจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ พร้อมทั้งความเชื่อและความรู้สึกที่ตนเองนั้นได้แสดงออกมา ความคิดเห็นที่มนุษย์ได้แสดงออกมานั้น โดยมากสื่อออกมาจากความคิด การพูด และการกระทำ โดยทำการอธิบายความรู้สึกที่ตนเองมีความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือการแสดงออกซึ่งวิจาร์ณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ โดยมีความคล้ายกันกับการแสดงทัศนคติ แต่ทั้งหมดต้องมีพื้นฐานจากความรู้ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมที่ตนเองสัมผัสมาก่อนจึงจะแสดงความคิดเห็นได้และได้รับการยอมรับ

3. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

1. การเรียนการสอนในสถานศึกษา

การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการสอนของผู้สอนและการเรียนของนักศึกษาให้มีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สอนและนักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักที่จะทำให้

นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้¹⁰ ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษาเกิดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างมีระบบ ถือว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญเพราะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา เพื่อให้ผู้สอนมีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ในขณะเดียวกัน นักศึกษาก็อาจทำหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ของตัวนักศึกษาเองได้¹¹

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้โดยมีความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอน นักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอน การใช้เทคนิคการสอน รวมถึง กระทั่ง ถึงการติดตามวัดผลประเมินผล เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการที่ดำเนินไปนั้นสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง

2. องค์ประกอบการเรียนการสอน

องค์ประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ (1) ผู้สอนสำรวจสภาพแวดล้อมต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักศึกษา เนื้อหาสาระของวิชาที่จะดำเนินการสอนในช่วงชั้นหรือในชั้นปีที่เกี่ยวข้องข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นทรัพยากรประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) ผู้สอนจะต้องนำข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ นำมากำหนดแผนการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระวิชาให้สอดคล้องกันกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และอุปกรณ์การสอน และ (3) จัดเตรียมและสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริงหรือใกล้เคียงและการสร้างแบบทดสอบ (4) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นที่น่าสนใจ และนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (5) ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามแนวทางการประเมินผลที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตรวจสอบพฤติกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษา ตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (6) ผู้สอนจะต้องประเมิน ผลย้อนกลับ จากผลสัมฤทธิ์

¹⁰ วันเพ็ญ จันทร์เจริญ, การเรียนการสอนปัจจุบัน, (สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร, 2542), หน้า 13.

¹¹ สุนันท์ ภูริเวทย์, การออกแบบการสอน Instructional design, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 177-178.

ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและประเมินผลการสอนของตนเอง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น การเรียนการสอนในชั้นเรียน จะต้องประกอบด้วยแนวทางการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ได้แก่ (6.1) การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการสอน (6.2) การเลือกวิธีการสอนและสื่อการสอน (6.3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (4) การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมิน¹²

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนนั้น มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาบุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน การจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับนักศึกษา สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลและประเมินผล ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ผู้สอนจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดแผนการสอน ถ่ายทอดความรู้ จัดบรรยากาศการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์ร่วมกับนักศึกษาโดยอาศัยสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

3. การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ได้แก่ (1) การจัดการเรียนการสอนควรตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ ความสามารถ หรือมีพฤติกรรมตรงตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตั้งนั้น ผู้สอนอาจจะบอกจุดประสงค์ของการเรียนสำหรับการสอนในคาบเวลานั้นๆ ให้นักศึกษาได้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนการสอนรวมทั้งกำหนดแนวทางหรือวิธีการประเมินผลนักศึกษาให้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (2) ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนนั้น คือ จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนด้วยการกระทำ และได้รับประสบการณ์ตรงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เน้นกระบวนการคิดอย่างมีระบบและมีเหตุผล มุ่งให้นักศึกษารู้จักการเรียนรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ รู้จักทำให้รู้แก้ปัญหาด้วยตนเองเพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นนิสัยติดตัวผู้เรียนไปสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้การเรียนมีความหมายมากยิ่งขึ้น¹³ (3) สอนเนื้อหาวิชาให้เกิดความเข้าใจ ในการสอนเนื้อหาวิชาให้แก่นักศึกษานั้นผู้สอนจะต้องให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายประการสำคัญของการสอนที่มีประสิทธิภาพ การที่นักศึกษามีความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง 2-3 หัวข้อย่อมจะดีกว่าให้นักศึกษาเข้าใจอย่างกว้างๆ หรือ

¹² ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน, **เทคนิคการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 1-27.

¹³ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, **เมืองไทยในความฝันของนักคิดอาวุโส**, [ม,ป,ท.: ม,ป,ท], 2539, (รายงานการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539), หน้า 45.

เพียงผิวเผินในหลายๆ หัวข้อดังนั้นผู้สอนจะต้องมุ่งให้นักศึกษาเข้าใจ และมีความรู้ในแนวคิด หรือหลักการเฉพาะในเรื่องที่เห็นว่าสำคัญๆ โดยที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกเนื้อหาวิชาในบทเรียนที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อฝึกให้นักศึกษารู้จักการคิดอย่างมีเหตุผลมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า จะช่วยทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นบรรลุจุดหมายได้ อย่างไรก็ตามผู้สอนควรจะพิจารณาสอนเนื้อหาวิชาที่มีความสมดุลกันระหว่างความลุ่มลึกของเนื้อหาวิชาที่จะสอนกับความกว้างของเนื้อหาวิชาด้วย (4) สนับสนุนให้นักศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ ไม่ยึดหลักสูตรเป็นบรรทัดฐานตายตัว สามารถยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริมความเจริญอกงามให้แก่ผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านร่างกาย และควรคำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทั้งทางด้านพันธุกรรม วัตถุประสงค์ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวแปรในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนต้องค้นหาเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมประสบการณ์ สื่อการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียน¹⁴ (5) ควรริเริ่มจากการเรียนรู้ สิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว จากบทเรียนที่ง่ายไปยาก หรือเริ่มจากสิ่งที่ เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ เป็นนามธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมายและสนองความต้องการของนักศึกษา สานต่อจากพื้นฐานความรู้เดิม และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนักศึกษา¹⁵ และความเริ่มจากตัวอย่างเป็นหากฎเกณฑ์จะทำให้ผู้เรียนค้นหาข้อสรุปหรือค้นความจริงได้ รวมทั้งเกิดความคิดรวบยอด ได้ดีด้วย อีกอย่างการสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นผู้สอนจึงควรคิดดัดแปลงกระบวนการสอนให้หลากหลายทำให้ผู้เรียนสนใจ ไม่เบื่อหน่าย (6) ฝึกหัดให้นักศึกษารู้จักคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยตนเอง และในขณะเดียวกันเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยน และทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้ผู้เรียนรู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยฝึกความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตาม อันประกอบด้วยคารวะ ธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งผู้เรียนจะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป¹⁶ การดำเนินการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงนักศึกษาซึ่งเรียนร่วมกันในชั้นเรียนในลักษณะของสังคมกลุ่มเพื่อนเนื่องจากการสอนในชั้นเรียนไม่ใช่การมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะผู้สอนกับผู้เรียนเป็นรายคนเท่านั้น ดังนั้นการคำนึงถึงกลุ่มเพื่อนของผู้เรียนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

¹⁴ สุวิทย์ มูลคำ, สุวิทย์ มูลคำ, *ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ดวงกลมสมัย, 2541), หน้า 23.

¹⁵ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, *เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส*, [ม,ป,ท.: ม,ป,พ], 2539,, หน้า 45.

¹⁶ พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, *แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: เดอะบุคส์, 2540), หน้า 79-80.

เช่นเดียวกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะของกลุ่มการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) จึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาสนใจการเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการจัดกลุ่มให้แก่ผู้เรียนผู้สอนจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิหลังของผู้เรียน กลุ่มเพื่อน และเมื่อจัดการเรียนในลักษณะดังกล่าวแล้วจะทำให้นักศึกษารู้จักการทำงานร่วมกัน สามารถพัฒนาทักษะการพูดในด้านการปรึกษาหารือ มีความมั่นใจในการเสนอความคิดเห็นรวมทั้งมีความรู้ในด้านเนื้อหาสาระวิชา เช่นเดียวกัน¹⁷ (7) สร้างบรรยากาศให้เหมาะกับผู้เรียนทั้งในแง่สิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน เช่นการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ห้องเรียน ให้สะอาด สวยงาม และร่มรื่น ผู้สอนควรจะมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีอารมณ์ดี เป็นกันเองกับผู้เรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เป็นต้น และพัฒนาห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าวิจัย พัฒนาระบบหอพักและสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้¹⁸ และ (8) ต้องเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เรียน โดยการกล่าวชมเชย และให้รางวัลในช่วงเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมสามารถสร้างเสริมบรรยากาศที่ดีในการเรียนได้ ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และเป็นการสนับสนุนพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้เรียน อย่างไรก็ตามวิธีการเสริมกำลังใจผู้เรียนแบบหนึ่งอาจจะเหมาะสมและได้ผลดีสำหรับผู้เรียนบางคน และอาจจะไม่ได้ผลสำหรับผู้เรียนบางคนก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษา เข้าใจ รู้จักลักษณะนิสัย ความต้องการของผู้เรียนด้วยและหาวิธีการอื่นเพื่อเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เรียนได้ตรงตามความต้องการ

สรุปได้ว่า การดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ผู้สอนจะต้องสนใจการสอนของตนเองว่า นักศึกษาจะสามารถเข้าใจการสื่อความหมายหรือไม่ เมื่อสอนไปสักระยะหนึ่งจึงควรหยุดการสอนชั่วคราว และถามความเข้าใจของผู้เรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน แล้วแก้ไขความเข้าใจของผู้เรียนให้ถูกต้องจากผู้เรียนด้วยความสนใจ ทบทวนคำตอบของผู้เรียนโดยการสรุป และถามย้ำให้แน่ชัดว่าเป็นคำตอบที่ผู้เรียนต้องการจะตอบ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสอนเข้าใจการสื่อความหมายของผู้เรียน

4. ลักษณะและหลักการการเรียนการสอนในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ ดังนี้¹⁹ (1) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร (2) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์กับการสอนรายวิชา (3) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของนักศึกษา (4) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชามีหลายประเภท เช่น ประเภท

¹⁷ ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน, เทคนิคการสอน, หน้า 14-27.

¹⁸ พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ, หน้า 79-80.

¹⁹ สุวิทย์ มูลคำ, ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ, หน้า 2-3.

ข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ ทักษะ เจตนา และค่านิยมเนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน (5) จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอนเพื่อให้นักศึกษาได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องไม่สับสน และสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้ และ (6) จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้งด้าน พุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย เหมาะสมกับวัยและความพร้อมของผู้เรียนมีการจัดลำดับขั้นตอนเพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลดีอย่างเต็มที่ท่าทหายความสนใจของผู้เรียน ให้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ในชีวิตจริง ส่งเสริมให้นักศึกษาได้คิดแบบสืบสวนและแก้ปัญหาตามแนวทางของตน รู้จักประเมินความคิดของตนเองและพัฒนาไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. คุณสมบัติที่สำคัญของผู้สอน

คุณสมบัติที่สำคัญของผู้สอน ได้แก่ (1) มีบุคลิกภาพส่วนตัวที่ดี โดยทั่วไปผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีก็ต่อเมื่อมีความพอใจอาจารย์ผู้สอน ฉะนั้นผู้สอนควรมีบุคลิกภาพของการเป็นผู้สอน หรืออาจจะเรียกได้ว่ามีวิญญาณของความเป็นผู้สอน เช่น แต่งกายเหมาะสม มีความสุภาพอ่อนโยน มีความเมตตากรุณา มีขันติ มีความกระตือรือร้น มีลักษณะเป็นผู้นำ มีอารมณ์ขัน มีศรัทธาและความภูมิใจในความเป็นผู้สอนนอกจากนั้นผู้สอนที่สอนวิชาชีพธุรกิจ ควรมีบุคลิกลักษณะเป็นนักธุรกิจประกอบกัน หรืออาจจะต้องมี “วิญญาณของความเป็นนักธุรกิจ” ด้วย เช่น ความคล่องแคล่วว่องไวมีทัศนะที่กว้างไกล มีการบริหารเวลาและวางแผนอย่างเหมาะสม มีความเที่ยงธรรม มีจรรยาวิชาชีพ และคุณธรรม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความพยายามไม่ท้อถอย ฉะนั้นอาจารย์ผู้สอนวิชาชีพธุรกิจจึงจำเป็นจะต้องมีความภูมิใจและก่อให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ (2) มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ผู้ที่เป็นผู้สอนนั้นมิใช่มีความรู้แต่เพียงในตำรา หรือทางวิชาการเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางในหลายๆ ด้าน เช่น ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ สังคม วิทยาศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมการลงทุน และอื่นๆ ที่เป็นองค์ประกอบของวิชาชีพ (3) มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน ควรจะต้องทำความเข้าใจและแสวงหาความรู้ในรายละเอียดวิชาที่อยู่ในหลักสูตรวิชานั้น เพื่อจะได้นำมาวางแผนการสอนโดยเรียงลำดับความยากง่าย ความต่อเนื่องของรายละเอียดเนื้อหา และ (4) มีความสามารถในการสอน การสอนของผู้สอนธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับเทคนิค

วิธีสอน ซึ่งเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ผู้สอนทุกคนจะต้องฝึกฝนและปฏิบัติให้เกิดความชำนาญและทักษะมีความเชื่อมั่นในตนเอง²⁰

กล่าวสรุปได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากผู้สอนที่ต้องมี (1) มีบุคลิกภาพส่วนตัว อิริยาบถ มารยาทดี มีเสียงน่าฟัง (2) เฉลียวฉลาด มีความมั่นคงทางอารมณ์ และการควบคุมตนเอง (3) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่น อุดหนุน (4) มีบุรณาการมีความน่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดี (5) มีความยืดหยุ่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (6) เข้าสังคม มีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือ (7) มีความยุติธรรม มีความทนทาน และ (8) มีอารมณ์ขัน มีความร่าเริง มีความกระตือรือร้น นี่คือนิยามคุณสมบัตินี้ที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอน

6. การใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนที่กล่าวถึง คือ สิ่งใดก็ตามที่กำหนดข้อมูล เพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารกันได้ตรงตามจุดประสงค์ เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน ที่เรียกว่า “สื่อการสอน” ซึ่งหมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นแบบบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุทางกายภาพ ที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสื่อที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอน ส่งไปถึงนักศึกษาและทำให้นักศึกษาสามารถเกิดการเรียนรู้เต็มจุดประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดไว้²¹ ดังนี้ (1) สื่อการเรียนการสอนจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจบทเรียนได้แจ่มแจ้งขึ้น (2) ช่วยในการสอนนักศึกษาที่มีความสามารถแตกต่างกัน เช่น นักศึกษาบางคนซึ่งเรียนอ่อนอาจจะต้องใช้รูปภาพ สื่อรูปแบบ หรือชุดการเรียนการสอนรายบุคคล ช่วยให้เขาบรรลุจุดประสงค์ในการเรียน (3) ช่วยเสริมสร้างความสนใจของนักศึกษา และ (4) ประหยัดเวลาในการสอน บางคนกล่าวว่าการใช้สื่อการเรียนการสอนทำให้เสียเวลาความจริงนั้นไม่เสียเวลาเลย คนที่นำเสียเวลาเพราะใช้สื่อการเรียนการสอนไม่เป็น²²

²⁰ ถาวร สารวิทย์, การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (พิษณุโลก : แผนก, เอกสารการพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก, 2523), หน้า 89-90.

²¹ กิดานันท์ มลิทอง, , เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, (กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, 2540), หน้า 79,

²² ยูพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ดันบรรจง, เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.), หน้า 16-17,

สรุปได้ว่า สื่อการสอน คือ สิ่งต่างๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งอาจจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ ในด้านสื่อการเรียนการสอนนี้มีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาต่างประเทศ อาจารย์จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้รับความรู้จากการสัมผัสสื่อการเรียนการสอนนั้นได้ด้วยตนเอง

7. การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา ได้แก่ (1) วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายการวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้จัดให้กับนักศึกษานั้น นักศึกษาสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการวัดและการประเมินผลแต่ละครั้งจึงต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการวัดและในการสอนผู้สอนก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์หลักสูตร แล้วตั้งจุดมุ่งหมาย และวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย หากการวัดแต่ละครั้งไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่จะวัด ผลของการวัดก็จะไม่มีความหมาย แต่ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำผลการวัดไปใช้ (2) ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ แม้ว่าเราจะมีจุดประสงค์ในการวัดที่ชัดเจนเลือกเครื่องมือวัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์แล้วก็ตาม แต่หากเครื่องมือขาดคุณภาพ ผลการวัดก็ขาดคุณภาพไปด้วยและเมื่อนำผลการวัดไปประเมินผล ผลการประเมินย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ ดังนั้นเพื่อให้ผลการวัดมีความเชื่อถือได้จึงควรเลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ (3) คำนึงถึงความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินผลการศึกษา กล่าวคือ จะต้องวัดและประเมินผล ด้วยใจเป็นกลางไม่ลำเอียง หรืออคติตัดสินตามหลักวิชา เช่น การตรวจข้อสอบโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน จัดกระทำให้ผู้ถูกวัดอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน ตัดสินผลการวัดโดยใช้เกณฑ์เดียวกัน เป็นต้น หากการดำเนินการเช่นใดขั้นหนึ่งขาดความยุติธรรมแล้วก็จะย่อมส่งผลให้การวัดผลและการประเมินผลขาดความเชื่อถือตามไปด้วย (4) การแปลผลใช้ถูกต้อง การวัดและการประเมินผลศึกษามีเป้าหมายเพื่อนำผลไปใช้อธิบายหรือเปรียบเทียบกัน ในคุณลักษณะนั้นๆ ดังนั้นการแปลผลที่ได้จะต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะลงสรุปโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการแปลความหมายเป็นสำคัญพิจารณาตามหลักเป็นแบบอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม นอกจากนั้นผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ในมาตรการวัดและสถิติที่นำมาใช้ด้วย (5) ใช้ผลของการวัดและการประเมินผลให้คุ้มค่าการวัดและการประเมินผลแต่ละครั้งเป็นงานที่ต้องลงทุนทั้งในด้านพลังความคิดกำลังกาย เวลา และงบประมาณ เพื่อให้สามารถวัดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หากผลการวัดที่ผู้สอนนำมาเพียงตัดสินได้ตกให้นักศึกษาเท่านั้นนับว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าเพราะผลการวัดและการประเมินผลสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก เช่น ใช้สำหรับวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อันของนักศึกษา เป็นข้อมูลสำหรับการ

ปรับปรุงและพัฒนาการสอนของผู้สอน เป็นข้อมูลสำหรับแนะนำนักศึกษาและผู้ปกครอง และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของผู้สอน หรือปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษา เป็นต้น²³

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ คำนึงถึงความยุติธรรม แปลผลให้ถูกต้อง และใช้ผลของการวัดและการประเมินผลให้คุ้มค่าประเภท และขั้นตอนการประเมิน

4. การจัดการเรียนรู้ตามหลักจริยธรรมในสถานศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักจริยธรรมในสถานศึกษา ก็คือ หลักไตรสิกขา²⁴ คือ การศึกษาเรื่อง “ศีล” เพื่อการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย ศึกษาเรื่อง “สมาธิ” การฝึกอบรมทางจิตใจให้เกิดคุณธรรมและศึกษา “ปัญญา” ให้เกิดความรู้แจ้งเข้าใจความเป็นธรรมของสรรพสิ่งสามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยปฏิบัติตามแนวทางของหลักอริยมรรค 8 ประการ อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิดประโยชน์อันสูงสุด สรุปได้ว่า การมีศีลที่บริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานจะทำให้เกิดสมาธิได้ง่ายมีสติที่มั่นคงแน่วแน่ไม่หวั่นไหวปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมาได้รวดเร็ว²⁵ จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักจริยธรรมในสถานศึกษา ซึ่งเป็นระบบการปฏิบัติในพุทธศาสนา หรือระบบการศึกษาอบรมทั้งหมด ก็คือ สิกขา 3 ในการปฏิบัติสิกขา ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญาครบ ถ้าไม่ครบก็ไม่สำเร็จ ไม่บรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนา ศีลก็เป็นตัวหนุน ช่วยให้ใจพร้อมที่จะเจริญสมาธิ สมาธิก็มาช่วยให้รักษาศีลได้หนักแน่นจริงจังมากขึ้น สมาธิเป็นฐานให้แก่ปัญญา ทำให้มีความคิดจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ กำหนดแน่วอยู่กับสิ่งใด ก็คิดสิ่งนั้นได้ชัด มองเห็นจะแจ้งขึ้น ช่วยให้ปัญญาแก่กล้า ปัญญาดีขึ้นก็ช่วยให้ทำจิตใจได้ดีขึ้น รู้จักว่าควรจะทำปฏิบัติต่อจิตใจในด้านสมาธิอย่างไรจึงจะได้ผลดี และยอมมาช่วยให้การรักษาศีล พัฒนาไปถูกต้อง ไม่ม่งงานเป็นต้น สิกขาทั้ง 3 นี้ ก็บูรณาการกันอยู่ตลอดเวลาแล้วจึงจะเกิดผลที่สมบูรณ์²⁶

²³ พิชิต ฤทธิจักรุญ, **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: เฮ้าส์ ออฟแคร์มีส์, 2548), หน้า 11-12.

²⁴ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า 231.

²⁵ อำนาจ บัวศิริ, กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา, **วารสารครุศาสตร์ปริทัศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, (2561), 5 (3), 26-27

²⁶ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แกนนำการศึกษา** (ภาคต้นของหนังสือ ปรัชญาการศึกษาของไทย), (กรุงเทพมหานคร: ผลิตภัณธ์, 2536), หน้า 87.

หลักการศึกษหรือการฝึกฝนอบรม ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหหรือทำความปลอดทุกข์ให้สำเร็จผลตามหลักปฏิจสมุปบาท เพราะว่า ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่มีองค์ประกอบ 3 ชั้น คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยองค์ประกอบ 3 ชั้นนี้มีได้แบ่งเป็นขั้นตอนต่างหากกัน แต่คาบเกี่ยวกันไปโดยตลอด ที่เป็นขั้นเพราะเป็นปัจจัยส่งทอดแก่กัน เรียงลำดับตามหน้าที่ที่ทำให้เข้าถึงจุดหมาย คือ การแก้ปัญหหรือให้เกิดตัวการศึกษาที่แท้ปัญญาเป็นตัวให้สำเร็จกิจของการศึกษา คือเป็นตัวการให้แก้ปัญหได้หรือทำให้พ้นทุกข์ได้จึงเรียงไว้ลำดับท้าย เพราะต่อจากปัญญาก็คือวิมุตติ(ความหลุดพ้นจากปัญห ความเป็นอิสระ ปลอดจากทุกข์)และจึงกล่าวว่า การศึกษาคือกระบวนการสร้างปัญญา ระบบการศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องมีองค์ประกอบพร้อมทั้งศีล สมาธิและปัญญา ถ้าขาดเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง จะกลายเป็นระบบการศึกษาที่ทำลายการศึกษาเสียเองและนำความหายนะมาสู่สังคม เช่น ระบบการศึกษาที่หย่อนในศีล ขาดการฝึกอบรมในเรื่องระเบียบวินัย จะกลายเป็นเครื่องผลาญประโยชน์ของปัญญาเสียเอง

หลักการศึกษได้จัดวางรูปแบบขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค ซึ่งเป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 แห่งมรรคนั้น เกิดมีและเจริญองงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด คือ 1) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เจริญองงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี 2) อธิจิตตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิเจริญองงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ เจริญองงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่างๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง²⁷

การจัดการเรียนรู้ตามหลักจริยธรรมในสถานศึกษาที่เป็นการพัฒนาคนแบบระบบองค์รวมที่บูรณาการทั้ง 3 ด้านแห่งชีวิต ในระบบความสัมพันธ์ที่ส่งผลเสริมซึ่งกันและกันนั้น เป็นแกนกลางของการพัฒนาทั้งชีวิตของบุคคลและอารยธรรมของสังคม โดยมีระบบการศึกษาที่พัฒนาคนทั้ง 3 ด้าน คือ

²⁷ พระธรรมปิฎก (ป, อ, ปยุตโต), ความคิด แหล่งสำคัญของการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2543), หน้า 48,

1. การพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) เพื่อการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย ได้แก่ (1.1) ด้านพฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือโลกแห่งวัตถุ (กายภาวนา) ได้แก่ (1.1.1) การใช้อินทริย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทริย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้น (หลักอินทริยสังวร) และ (1.1.2) การเสพ บริโภคปัจจัย 4 และใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ไม่หลงถูกหลอกไปด้วยคุณค่าเทียม ตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อโก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมาก แต่เสียคุณภาพชีวิต เรียกว่า กินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี (หลักโภชนาตัตตัญญตา ขยายไปถึง ปัจจัยสันนิสิตศีล) (1.2) พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต (ศีลภาวนา) ได้แก่ (1.2.1) การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล 5 (1.2.2) รักษาปกติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมาย ระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชน หรือสังคมของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่า จรรยาบรรณต่างๆ (1.2.3) ทาน คือ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ให้ความสุขและส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม และ (1.2.4) การประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่นๆ ทั้งสัตว์ มนุษย์และพืชพรรณ เช่น การร่วมสร้างรักษาเขตอุทยาน นิเวศสถาน การปลูกสวน ปลูกป่า (อารามโรปะ วนโรปะ) และสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น (1.3) พฤติกรรมในด้านอาชีวะ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ (ศีลภาวนาด้านสัมมาอาชีพ) โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่ปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (1.31) ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายต่อสังคม (1.32) เป็นเครื่องแก้ปัญหาชีวิตหรือสังคม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล และ (1.33) เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตน ไม่ทำชีวิตให้ตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือทำให้เสื่อมจากคุณความดี

2. การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) ซึ่งเป็นการฝึกอบรมทางจิตใจให้เกิดคุณธรรม ได้แก่ (2.1) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา คารวะ หิริ โอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม (2.2) สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ เข้มแข็ง มั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความไม่รู้อิโหน่อิเหน่) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้อำนาจมั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญา และ (2.3) สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน เป็นต้น สดชื่น เติบโต ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน

3. การพัฒนาปัญญา (ปัญญา) ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความรู้แจ้งเข้าใจความเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งสามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยปฏิบัติตามหลักอริยมรรค 8 อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิดประโยชน์อันสูงสุดดังนี้ ในการพัฒนาความรู้ ได้แก่ (3.1) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สลับซับซ้อน หรือเล้าเรียน และรับถ่ายทอดศิลปะวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (3.2) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความซอซ่ง หรืออคติทั้งหลาย (3.3) การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำปัญญา (3.4) การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักคิดวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น (3.5) การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย (3.6) ความสามารถแสวงหา เลือกรัดจัดประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ และ (3.7) ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระอยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใส ไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

กล่าวสรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักจริยธรรมในสถานศึกษาประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ ได้แก่ (1) อธิศีลสิกขา หรือศีล (Morality) การฝึกฝนเพื่อพัฒนาด้านพฤติกรรม การพัฒนาพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และมีพฤติกรรมทางวาจาที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง (2) อธิจิตตสิกขา หรือสมาธิ (Meditation) การฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านจิตใจ ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นพื้นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะสามารถควบคุมดูแลพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย รวมทั้งความสุข หรือความทุกข์ของมนุษย์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ นอกจากนั้นสมาธิยังส่งเสริมให้ปัญญาเจริญงอกงามได้ด้วยซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหาเอาใจใส่มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้งในเรื่องที่คิดว่ายากหรือละเอียดลึกซึ้งยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่านกระวนกระวาย ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ชัดเจนและมองเห็นตลอดถึงเหตุปัจจัยและกระบวนการ จิตที่ผ่านการฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่ทำให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) อธิ

ปัญญาสิกขา หรือปัญญา (Wisdom) การพัฒนาปัญญาโดยการใช้สมาธิจากพลังความมีจิตใจแน่วแน่ มีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดคนเราจะมิพฤติกรรมอย่างไรมีระดับการกระทำมากน้อยอยู่ที่ปัญญาเป็นตัวชี้แนะและปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจการพัฒนาปัญญา

5. บทสรุป

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “จริยธรรมกับการจัดการเรียนรู้” พบว่า การจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกและรู้จักหน้าที่ของตนเอง และครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัย หลากหลายเข้าใจง่าย จูงใจให้ผู้เรียนสนใจ ใฝ่รู้ จนเกิดทักษะทางจริยธรรมมั่นคงในจิตใจ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์หาเหตุและผล จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอนตามหลักจริยธรรมที่ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาสู่ให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ ทักษะคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาสังเคราะห์เพื่อเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทางด้านสังคัม (สีลภาวนา) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) และพัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) อีกทั้งการเน้นผู้เรียนให้ทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมมือพึ่งพาเกื้อกูลกัน มีการปรึกษาหารือร่วมกัน และปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคี เมตตากรุณาต่อกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันอันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยการนำหลักไตรสิกขานำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้เด็กให้มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ก็คือ หลักไตรสิกขา เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและคุณธรรมที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมจริยธรรม ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคัมกล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นการพัฒนาเด็กการทางด้านร่างกาย (ศีล) อารมณ (สมาธิ) จิตใจ (สมาธิ) สังคัม (ศีล) และสติปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ สังคัม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นคง 2) พัฒนาการด้านจิตใจ แสดงอารมณได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น และยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

น้อยลง 3) พัฒนาการด้านสังคม ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ และมีมารยาทในสังคมที่งดงามมีจิตอาสา 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นและสร้างสรรค์งานตามศักยภาพของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์.
- เกษมา วรวรรณ ณ อุทยาน. (2539). **เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส**. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ]. 2539. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตานันท์ มลิทอง. (2540). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- คำสอนพอ. (2549). **ประมวลพระบรมราชาไมทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถาวร สารวิทย์. (2523). **การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม**, (พิษณุโลก : แผนก. เอกสารการพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก.
- ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ. รศ.ดร. (2557). **คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พจนา ทรัพย์สมาน. (2550). **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2543). **ความคิด แหล่งสำคัญของการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ปยุตโต). (2530). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2548). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เฮาส์ ออฟเคอร์มีส์.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. (2540). **แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร:เดอะบุคส์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. เล่มที่ 11

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.

ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ต้นบรรจง. (ม.ป.ท.). เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :

ระวีวรรณ ศรีครามครัน. (2543). **เทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วันเพ็ญ จันทร์เจริญ. (2542). **การเรียนการสอนปัจจุบัน**. สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ

สกลนคร.

สุคนธ์ ภูริเวทย์. (2544). **การออกแบบการสอน Instructional design**. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุวิทย์ มูลคำ. (2541). **ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ตวงกลมสมัย.

อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. **วารสารครุศาสตร์ปริทัศน์**

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 5 (3). 26-27

